

СРСР і Німеччини при підписанні таємного протоколу до Пакту про ненапад треба розцінювати як міжнародний делікт, що потягнув за собою наслідки, які можна розцінювати як міжнародний злочин, оскільки між подіями існує причинно-наслідковий зв'язок та настання шкоди.

Список використаних джерел

1. Макарчук В. С. Міжнародно-правове визнання державного кордону між Україною і Польщею (1939-1945 рр.). К: Атіка, 2004. 348 с.
2. Документи внешней политики СССР. Т. 1, М., 1957. 456 с.
3. Талалаев А.И. Международные договоры в современном мире. М. 1994, 568 с.
4. Овчаренко О. І. Польша в політиці СРСР (вересень 1939р.) // Сторінки воєнної історії України: 36. наукових статей / НАН України. Ін-т історії України. К., 2002, Вип. 6, 358 с.
5. Міжнародне право: Навч. посібник. За ред. М. В. Буроменського. К., 2005, 336 с.
6. Ривье А. Учебник международного права, М, 1983, 224 с.
7. Rawski T., Stapor Z., Zamojski J. Wojna wyzwolenczana rodupolskiego w latach 1939-1945. Warszawa, 1966, 256 s.

Ботвинник В.

*студентка II курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: д.і.н., професор кафедри
теорії та історії держави і права ТНЕУ Грубінко А.В.*

РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Важливу роль у суспільстві та державі відіграють суди, які покликані здійснювати правосуддя, які повинні бути важливим елементом стимулювання та противаг між гілками влади. За всі роки незалежності судова система України реформувалася не один раз. Судову реформу в Україні започатковано вже після здобуття державної незалежності. На сучасному етапі розбудови країни відбувається пошук місця судової системи в контексті загальної державно-правової реформи, у державі та суспільстві відбувається досить гостра дискусія про практичне оновлення судової системи. Саме тому актуальність теоретичних і практичних питань, пов'язаних з необхідністю подальшого розвитку та вдосконалення судової системи України є беззаперечною.

Мета дослідження – проаналізувати реформування судової системи України на сучасному етапі. Ми сконцентруємо увагу на таких дослідницьких питаннях: простежити історію реформування судової системи України; висвітлити загальні проблеми реформування судової системи України; дослідити зміни у судовій системі України у зв'язку з реформою з 2014 р.; розглянути сучасний стан судоустрою України.

Судова влада, згідно з теорією поділу державної влади, – самостійна й незалежна сфера публічної влади, яка виконує функцію правосуддя, що й визначає її роль та місце в системі публічної влади. Водночас судова влада

має специфічні ознаки, що відрізняють її від інших гілок державної влади. По-перше, її специфіка визначається в особливій процедурі, процесуальній формі здійснення її повноважень. Крім того, судова влада вирізняється особливим статусом та режимом діяльності її посадових осіб – суддів, які здійснюють цю владу. По-друге, особлива система контролю за її діяльністю. Такий контроль може бути тільки правовим контролем за законністю судових рішень та дотриманням судами процедури їх ухвалення. Це виключає будь-яку можливість втручання у відправлення правосуддя з боку інших гілок державної влади [1, с. 73].

З часу виникнення перших судів та становлення судової влади вони пройшли складний історичний шлях розвитку. Тривалий час суди та судова влада в Україні перебували під впливом судових систем Австро-Угорщини, Польщі, Румунії та Російської імперії, до складу яких входили українські землі. Чергові спроби сформувати національну судову систему було здійснено в Україні в 1918-1921 рр. Так, у Статуті про державний устрій, права і вольності Української Народної Республіки (УНР), ухваленому 29 квітня 1918 року, було задекларовано принципи організації і діяльності національних органів судової влади. Але намагання УНР сформувати повноцінний судоустрій виявилися марними, і у 20-х рр. ХХ ст, в Україні почала формуватися система радянського судоустрою, що проіснувала до розпаду у 1991 році СРСР [2, с. 35].

У радянських конституціях закріплювався принцип розподілу влади, але він не знайшов свого належного втілення. У них йшлося про судову систему, але про судову владу як окрему гілку державної влади нічого не згадувалося. Уперше принцип розподілу влади на три самостійні гілки був закріплений у Декларації про Державний суверенітет України, яка була прийнята Верховною Радою України 16 липня 1990 року. З цього часу розпочинається формування єдиної, незалежної і самостійної судової влади в умовах існування України як незалежної правової держави. Також в цей час виникає необхідність реального забезпечення прав і свобод громадян, що ґрунтується на верховенстві закону. Це зумовило необхідність проведення судово-правової реформи.

Розпочинаючи із 1992 року, 28 квітня Верховною Радою України схвалено ідеї судово-правової реформи в Україні. Напрями цієї реформи зводились до трьох основних: реформування судової системи та вдосконалення форм судочинства; реформа правоохоронних органів, зокрема прокуратури, органів досудового слідства, органів юстиції, адвокатури; вдосконалення процесуального законодавства.

У 1992-1994 рр. приймаються важливі нормативно-правові акти у сфері судочинства. Зокрема Верховна Рада України прийняла законодавчі акти про внесення змін до Закону України "Про судоустрій України", прийнято закони про статус суддів, Конституційний Суд України, Арбітражний Суд, кваліфікаційні комісії суддів, адвокатуру, нотаріат. Прийняття Конституції України 28 червня 1996 року стало важливою подією в розвитку національного судоустрою і судочинства. В ній закріплено принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову. Також Конституція визначила, що правосуддя в Україні здійснюється лише судами. Цей правовий акт відіграє важливу роль у напрямі становлення та розвитку правосуддя, на основі якого

буде здійснюватись реформування всього законодавства про судоустрій та процесуального законодавства загалом. Проблема підвищення ефективності судочинства в Україні була й залишається актуальною, адже якість роботи судових органів формує ставлення людей до держави. Рівень ефективності судочинства свідчить про здатність захищати інтереси громадян, правомірно застосовуючи силу закону, що ґрунтується на принципі справедливості. Водночас рівень судочинства формує відповідний імідж України на міжнародній арені, що є дуже важливим чинником міжнародного визнання і підтримки з боку іноземних держав.

Системні заходи реформування сфери судочинства мають на меті подолати ненормовану завантаженість суддів, тяганину при розгляді справ про корупцію, відсутність незалежності судів і органів виконавчої влади, складність і неузгодженість законодавства, проблематичність виконання судових рішень, неналежне фінансове та кадрове забезпечення, а головне, усунути корупційні ризики, які значно підривають авторитет судів у суспільстві. Тому неабиякого значення проблеми управлінської діяльності процесами реформування набувають для реформування судової системи України, що викликає жваві дискусії серед юристів-науковців і практиків. Необхідність такої реформи є вимогою сьогодення, оскільки проблеми функціонування судової гілки влади турбує сьогодні й суспільство, і державу. Саме теоретична і практична значущість проведення судової реформи викликає необхідність продовження наукових розвідок у цьому напрямі [4, с. 245].

Револьюційні події кінця 2013 – початку 2014 років стали потужним імпульсом процесу впровадження першочергових невідкладних заходів, які б забезпечили необхідні позитивні зрушення та зміни у функціонуванні судових та правоохоронних органів нашої держави [5, с. 12].

З метою визначення пріоритетних напрямів та упорядкування цього процесу указом Президента України від 20 травня 2015 року було затверджено Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки. За цією стратегією передбачалося здійснення реформування у два етапи. Мета першого етапу полягає в оновленні законодавства, що спрямоване на відновлення довіри до судової влади та суміжних правових інститутів, а другого – у системних змінах до Конституції України та комплексній побудові інституційних спроможностей відповідних правових інститутів.

Після Револьюції Гідності в Україні почали реальне перезавантаження судової системи: восени 2016 року вступили в дію перші за 20 років зміни до Конституції України в частині правосуддя та нова редакція Закону «Про судоустрій і статус суддів».

Перше, що потрібно виділити це те, що судова влада стає незалежною від політиків. У Президента і парламенту відчужили право призначати і звільняти суддів. Введено в дію відкриті вакансії і конкурсні процедури відбору, так як раніше суддів призначали президент та народні депутати. Це вперше в історії незалежної України, що суддів призначають через відкритий конкурс, який проводить Вища кваліфікаційна комісія суддів України. А затверджує кандидатів на посаду судді Вища рада правосуддя. Президентові залишили лише церемоніальне підписання указів про призначення суддів на посади.

Суддів позбавили повного імунітету. Тепер за згодою Вищої ради правосуддя їх можуть притягнути до дисциплінарної відповідальності, винести догану або звільнити, і навіть взяти під варту. Також новизною стало й те, що суддів зобов'язали заповнювати 3 декларації: електронну про доходи і майно, родинних зв'язків, в якій вказуються родичі у владі чи системі правосуддя, та добросовісності.

Важливою зміною можна вважати й те, що всі без винятку судді повинні пройти кваліфікаційне оцінювання для підтвердження компетентності, професійної етики та добросовісності, а також пройти психологічне тестування. Судді, які складуть оцінювання незадовільно, або відмовляються від нього, звільняються із посади.

Найбільш вагомою подією у 2017 році є створення Верховного суду України, який став головним судом у системі судоустрою. Система судоустрою складається із трьох ланок: з місцевих, апеляційних судів та Верховного Суду. Також, для розгляду окремих категорій справ відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди. Відповідно до положень статті 31 вказаного вище Закону вищими спеціалізованими судами є: Вищий суд з питань інтелектуальної власності та Вищий антикорупційний суд. Вищі спеціалізовані суди розглядають справи, які віднесені до їх юрисдикції процесуальним законом.

У 2018 році починають роботу місцеві окружні суди. Окружні суди створено в системі адміністративної юстиції. Законом України «Про забезпечення права на справедливий суд» (ч. 2 ст. 26) передбачено створення апеляційних округів, де будуть діяти окружні апеляційні суди з розгляду цивільних і кримінальних справ. Крім того, відповідно до указів Президента України передбачається створення в Україні замість районних, міських, районних у містах та міськрайонних судів окружних судів як судів першої інстанції, а також окружних господарських судів як господарських судів першої інстанції.

Судоустрій України становить сукупність усіх судів держави, які наділені виключною компетенцією здійснювати правосуддя. Суди України утворюють єдину систему.

На сучасному етапі судоустрій України складається із трьох ланок. Систему судоустрою складають: місцеві суди; апеляційні суди; Верховний Суд. Місцевими загальними судами є окружні суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі і місті. Місцевий суд складається з суддів місцевого суду, з числа яких призначається голова суду та, у визначених законом випадках, заступник або заступники голови суду. Місцевий суд є судом першої інстанції і здійснює правосуддя у порядку, встановленому процесуальним законом. Місцеві загальні суди розглядають цивільні, кримінальні, адміністративні справи, а також справи про адміністративні правопорушення у випадках та порядку, визначених процесуальним законом. Апеляційні суди діють як суди апеляційної інстанції, а у випадках, визначених процесуальним законом, - як суди першої інстанції, з розгляду цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення [3].

Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом. У складі Верховного Суду діють: Велика Палата

Верховного Суду; Касаційний адміністративний суд; Касаційний господарський суд; Касаційний кримінальний суд; Касаційний цивільний суд.

Суди спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ, а також справ про адміністративні правопорушення. Вищими спеціалізованими судами є: Вищий суд з питань інтелектуальної власності; Вищий антикорупційний суд. Ці суди розглядають справи, які віднесені до їх юрисдикції процесуальним законом.

Отже, за 28 років існування незалежної держави Україна пройшла певний шлях, що характеризується позитивними то негативними здобутками. Сьогодні взято курс на європеїзацію законодавства, і судівництва зокрема, проте досягти результатів у цьому напрямі неможливо, якщо судова реформа не ґрунтуватиметься на одній ідеї. Змінити правосудця на благо людини не вдасться, якщо ми будемо намагатися побудувати європейську судову систему, незважаючи на власний позитивний досвід, що накопичувався роками.

Безперечні здобутки реформування: оновлення складу Верховного суду; створення Вищого антикорупційного суду, аналогів якого в країні ще не було; відбір суддів на конкурсній основі, а також відображення відомості про їх діяльність в загальному доступі; декларування доходів не тільки суддів, а й членів їх сім'ї, що є кроком вперед в антикорупційної політики держави; підвищення заробітної плати суддям (це превентивна антикорупційна міра, досить дієва, як показує практика); спрощення системи судочинства і доступність її для громадян.

Отже, враховуючи зазначене, судову владу варто розуміти як самостійну гілку державної влади, що має виключну компетенцію щодо вирішення правових конфліктів, судового контролю, яка здійснюється незалежними та самостійними судами відповідно до нормативно визначених принципів. Аналізуючи сучасний стан законодавства про судоустрій та статус суддів, варто звернути увагу на те, що нині треба розглядати суди України як єдину систему судоустрою держави.

Реформи судової системи закріплені у Законі України «Про судоустрій і статус суддів». Законодавцем було обмежено безпосередній вплив Президента України на формування судової гілки влади через позбавлення його права утворювати та ліквідовувати суди в Україні. Змін також зазнала структура судів, яка стала триланковою і складається з: 1) місцевих судів, 2) апеляційних судів та 3) Верховного Суду. Також законом передбачене функціонування Вищих спеціалізованих судів: Вищого суду з питань інтелектуальної власності та Вищого антикорупційного суду.

Список використаних джерел

1. Голобутовський, Р. Судова влада в Україні: підходи до розуміння поняття. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. С. 72-74
2. Городовенко, В. Окремі питання організації системи судів України за принципами територіальності та спеціалізації в контексті сучасної конституційної реформи в Україні. *Право України*. 2016. №7. С. 34-43.
3. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. *Відомості Верховної Ради*. 2016. №31. Ст. 545.
4. Квасневська, Н. Загальні проблеми реформування судової системи України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. С. 242-245.

5. Грубінко А.В., Ярчук Н.М. Проблеми і перспективи запровадження суду присяжних у системі судочинства України: зарубіжний досвід та вітчизняна практика. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. №1. С. 11-15.

Вівчарик М.

*студентка IV курсу юридичного факультету
Тернопільського національного економічного університету
Науковий керівник: д.і.н., професор кафедри
теорії історії держави і права ТНЕУ Грубінко А.В.*

ПРАВОВИЙ ЗВИЧАЙ В МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

У науці міжнародного права звичай в міжнародній торгівлі розуміється як регулятор договірних комерційних відносин. Однак звичаєві норми приватноправового походження формуються і в недоговірних відносинах. Тому необхідно розширити поняття звичаю міжнародної торгівлі, який традиційно визначається як регулятор договірних відносин. Звичай міжнародної торгівлі пропонується трактувати як норму, що склалася в міжнародних комерційних відносинах (відносинах комерційного характеру з іноземним елементом) на основі однакової звичаєвої поведінки приватноправових суб'єктів і визнання її ними загальнообов'язковою, та регулює як договірні, так і недоговірні відносини (наприклад, звичаї добросовісної міжнародної конкуренції, звичаєві стандарти поведінки в галузях відносин корпорацій та інвесторів, визначення нормативів достатності власного капіталу банків – учасників міжнародної торгівлі).

Правовий звичай міжнародної торгівлі як джерело права України – це повторювані міжнародні комерційні відносини, які містять правові звичаї і узвичаєності міжнародної торгівлі та визнані державою як самостійне джерело правового регулювання приватноправових відносин з іноземним елементом.

Санкціонування торговельних звичаїв у широкому значенні цього поняття можливо двома шляхами: визнанням юридичної сили за звичаєвими нормами певного змісту та визнанням торговельного звичаю самостійним джерелом права. При першому способі санкціонування відбувається закріплення звичаєвого правила в іншій формі права, внаслідок чого звичай, як правило, позбавляється значення самостійного джерела правового регулювання. Як спосіб державного санкціонування звичаїв міжнародної торгівлі може виступати міжнародний договір. Зокрема, приєднання України до Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 р. слід розглядати як державне визнання звичаю міжнародної торгівлі самостійним джерелом права. Незважаючи на те, що у п. 2 ст. 9 Віденської конвенції звичай міжнародної торгівлі прирівнюється до умови контракту, яка припускається, дійсною підставою його застосування є не воля сторін, а такі об'єктивні ознаки звичаю, як широка відомість у міжнародній торгівлі та постійне додержання у відповідній її галузі [1].

Звичаїв міжнародної торгівлі можна класифікувати за різними підставами: територіальною сферою дії; у залежності від забезпеченості примусовим захистом держави; за співвідношенням із законом; правовою природою; предметом і методом регулювання; функціональною спрямованістю звичаєвих норм. За функцією в механізмі правового регулювання виокремлено групу